

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล เริ่มต้นโดยการที่โจทก์ฟ้องคดีต่อศาลตามเขตอำนาจระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความจะเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดี เมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว ศาลจะออกคำพิพากษาเพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายในการที่บังคับให้เป็นไปตามที่ศาลได้วินิจฉัยหรือพิจารณาคดี คำพิพากษาของศาลนั้นเป็นเหมือนมาตรการหนึ่งที่จะทำให้การบังคับคดีเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานเข้ามา บังคับคดี เพื่อดำเนินการบังคับคดี ตามคำพิพากษานั้น เช่น คำพิพากษาคดีแพ่งให้ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล คำพิพากษาของศาลอาญาให้กรมราชทัณฑ์ เป็นผู้บังคับคดี ให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือกฎหมาย คดีปกครองเป็นไปตามอำนาจของสำนักบังคับคดีปกครอง สังกัดสำนักงานศาลปกครอง

คำพิพากษาของศาลยุติธรรม โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีแพ่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรืองดเสีย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ถึงแม้ศาลจะได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่าให้ใช้คำพิพากษาบังคับแก่นบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลด้วยก็ดี คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นย่อมไม่ผูกพันบุคคลภายนอก แต่ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการพิพากษาเกินคำขอที่เกี่ยวกับเรื่องการฟ้อง เรียกอสังหาริมทรัพย์คืนศาลอาจะจับได้บริวารของจำเลยตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 142(1) ได้หรือผลของคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 245 เกี่ยวกับการชำระหนี้ที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ก็ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจชี้ขาดว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้มีผลระหว่างคู่ ความทุกฝ่ายในคดีในศาลชั้นต้นด้วยหรือการบังคับคดีกับผู้ค้ำประกันที่กำหนดไว้ในมาตรา 274 และในกรณีดังต่อไปนี้ด้วย

(1) คำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคลหรือคำพิพากษาสั่งให้เลิกนิติบุคคลหรือคำสั่งเรื่องล้มละลายเหล่านี้บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างอิงหรือจะใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกก็ได้

(2) คำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใด ๆ เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่า

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลยุติธรรมโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับคดีแพ่งนั้นมีผลผูกพันเพียงคู่ความที่เข้ามาในคดีเท่านั้น มีข้อยกเว้นก็มีจำกัดเพียง เช่น การบังคับคดีกับบริวารของลูกหนี้ในการฟ้องเรียกสั่งหาริมทรัพย์คืน การบังคับคดีในหนี้ที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ เป็นต้น เท่านั้น ซึ่งกฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อให้คู่ความที่พิพาทกันได้รับประโยชน์จากคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยกฎหมายไม่ได้มุ่งที่จะให้ประโยชน์หรือโทษของคำพิพากษาหรือคำสั่งไปถึงบุคคลภายนอกแต่อย่างใด

ในส่วนของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับบทบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 เช่นกัน โดยกำหนดไว้ว่า คำพิพากษาศาลปกครองให้ผูกพันคู่กรณีที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งนับแต่วันที่กำหนดในคำพิพากษาจนถึงวันที่คำพิพากษานั้นถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขกลับหรือคดีเสีย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 70 วรรคหนึ่ง แต่มีข้อยกเว้นว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้มีผลผูกพันบุคคลภายนอกได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 71 ดังต่อไปนี้

(1) ในคำพิพากษาให้บุคคลใดออกไปจากสถานที่ใดให้ใช้บังคับตลอดถึงบริวารของผู้ผู้นั้นที่อยู่ในสถานที่นั้นด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิพิเศษอื่น

(2) ถ้าบุคคลใดได้เข้าเป็นผู้ค้ำประกันในศาลเพื่อการดำเนินการใด ๆ ตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งใช้บังคับแก่การประกันนั้นได้โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้ำประกันใหม่

(3) คำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคลหรือนิติบุคคลบุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างอิงหรือใช้ยื่นกับบุคคลภายนอกก็ได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกจะมีสิทธิดีกว่า

(4) คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกี่ยวกับสิทธิแห่งทรัพย์สินใด ๆ คู่กรณีที่เกี่ยวข้องอาจอ้างกับบุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกจะมีสิทธิดีกว่า

ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครอง ย่อมมีลักษณะคล้ายกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลยุติธรรมเช่นกันคือมีผลผูกพันเพียงคู่ความเท่านั้น เว้นแต่จะฟ้องเพื่อการขับไล่ให้ออกจากสถานที่หรือการบังคับกับ ผู้ค้ำประกัน เป็นต้น หลักการเหล่านี้กฎหมายก็มี

เจตนารมณ์เช่นเดียวกันว่าไม่อาจจะให้คำพิพากษาของศาลปกครองมีผลต่อบุคคลภายนอกมากจนเกินไปเพราะบุคคลภายนอกอาจจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีในการที่มี ผู้รับผลประโยชน์หรือ โทษต่อข้อพิพาทที่คู่ความได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและในขณะที่เดียวกันบุคคลภายนอกก็ไม่ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาตั้งแต่ต้นซึ่งถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งมีผลไปถึงด้วยย่อมไม่เป็นธรรมต่อกระบวนการยุติธรรมของศาล แต่ในกรณีของคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญมิได้ มีบัญญัติไว้ เช่น ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาดมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรอื่นของรัฐ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 216 วรรคห้า กล่าวคือ กฎหมายมุ่งที่จะให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลในระดับมหภาค เนื่องจากเป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และในขณะที่เดียวกันอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญนั้นมาจากรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีผลไปถึงหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ด้วย

ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่บัญญัติว่า คำวินิจฉัยของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาดมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรอื่นของรัฐ หมายความว่า เมื่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องใด เรื่องหนึ่งแล้วคำวินิจฉัยของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมเป็นที่สุดเด็ดขาด มีผลผูกพันบุคคลหรือองค์กรผู้เป็นคู่กรณีในเรื่องที่ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัย รวมทั้งองค์กรอื่นของรัฐ บุคคลหรือองค์กรผู้เป็นคู่กรณีหรือองค์กรของรัฐอื่น ๆ ไม่สามารถโต้แย้งคำวินิจฉัยของ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไปยังองค์กรอื่นใดได้อีก แม้กระทั่งต่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เอง ทั้งนี้ เนื่องจาก คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีเพียงองค์กรเดียวหรือศาลเดียวไม่มีลำดับชั้นของศาลเหมือนศาลยุติธรรมที่มี 3 ชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา หรือศาลปกครอง ขณะนี้มี 2 ชั้นศาล คือ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด

เมื่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้ว คำวินิจฉัยของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมเป็นที่สุดเด็ดขาด หรือมีผลบังคับในทางกฎหมายทั้งในทางรูปแบบและในทางเนื้อหาตั้งแต่วันที่ได้มีการอ่านคำวินิจฉัยหรือส่งคำวินิจฉัยของ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้คู่กรณีทราบ และส่งผลให้คู่กรณีในคดีหรือองค์กรที่ถูกผูกพันต่อคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่สามารถอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยของ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ที่เป็นที่สุดเด็ดขาดแล้วด้วยกระบวนการทางกฎหมายต่อไปยังองค์กรอื่นใดได้อีก ในขณะที่เดียวกัน คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมคำวินิจฉัย หรือหยิบยกเรื่องที่ตน ได้วินิจฉัยชี้ขาดไปแล้วขึ้นมาทำการวินิจฉัยชี้ขาดใหม่ได้อีก

ดังนั้น คำวินิจฉัยของคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นที่สุดเด็ดขาดนั้นจึงเป็นมาตรการที่แน่นอนในการชี้สิทธิหน้าที่หรือนิติสัมพันธ์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญระหว่ง ำงกรณ์ในคดีว่า ค้ำรงอยู่ย่ำงไรและต้องถูกผูกพันและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยดังกล่าวตราบเท้ำที่คำวินิจฉัยนั้นยังค้ำรง อยู่ในประเทศที่กำหนดให้ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาด ข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญ เช่น ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสและรัฐธรรมนูญของประเทศดังกล่าวก็มีการกำหนดให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเป็นที่สุดเด็ดขาดไม่สามารถอุทธรณ์ได้แย่ง ไปยังองค์กรอื่นใดได้อีก เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักร ไทย โดยได้บัญญัติรับรอง หลักการดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 62 วรรคสองว่า “คำวินิจฉัยของคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมเป็นที่สุดและมีผลผูกพันสถาบันทางการเมืองแห่งรัฐ ตลอดทั้งองค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและศาล ” กรณีจึงอาจกล่าวได้ว่าความเป็นที่สุดเด็ดขาดของ คำวินิจฉัยของ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นหลักทั่วไปของผลบังคับในท ำงกรณ์ของคำ วินิจฉัยขององค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ข้อจ้ำกัคของคำพิพำทขำยของศาลแต่ละศาลที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมำขำงต้นเกิดปัญหำในทำง กฎหมำยขึ้นผู้ศึกษาได้หิบบกมำ ทำการศึกษาในวิทยำนิพนธน์นี้ก็คือ ใน “คดีสิ่งแควดล้อม” เมื่อโจทก์ ฟ้องเรียกค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนจำเลยตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษำคุณภำพ สิ่งแควดล้อม พ.ศ.2535 มำตรำ 96 คำพิพำทขำยของศาลที่ให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์นั้น ย่อมผูกพันเฉพาะ โจทก์ ซึ่งเป็นคู่ควำมในกระบวนการพิจารณาของศาลเท้ำนั้น เมื่อในคดี สิ่งแควดล้อมที่กำหนดไว้โดยกฎหมายย่อมหมำยถึงเป็ นอำนาจของศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง เท้ำนั้นคงมิใช่เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญย่ำงแน่นอน ทำให้ผู้ได้รับความเสียหาย อื่น ๆ ที่มีได้ขำมำเป็นคู่ควำมในคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาควำมแพ่งและพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 จะไม่ได้รับผลผูกพันตามคำพิพำทขำยด้วย จึงมีปัญหำในกรณีที่ผู้ได้รับความเสียหายจำกมลพิษทำงสิ่งแควดล้อมที่ เกิดจำกโรงงานอุตสาหกรรม ในควำมเป็นจริงมักจะมีจำนวนมำก และไม่อำจจะทรำบควำมเสียหายที่แน่นอนเพราะในควำมเสียหายในคดีสิ่งแควดล ้อมนั้นผู้ที่ได้รับมลพิษมิได้ ได้รับความเสียหายหรือบำคเจ็บอย่ำงเห็นด้วยตำ เปล่ำได้ต้องมีการพิสูจน์โดยแพทย์ เช่น ผู้ที่เป็นมะเร็งทำงเดินหำยใจอันเกิดจำกการปล่อยมลพิษ ของโรงงานอุตสาหกรรม จะพิสูจน์ควำมเสียหายย่ำงไร ผู้เสียหายอำจจะเป็นมะเร็งเพราะเหตุอื่นก็ได้ ปัญหำนี้จะพิสูจน์ควำมเสียหายย่ำงไร

นอกจากนั้น ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ต้องเสียค่าใช้จ่ำยในการดำเนินคดีเป็นจำนวนมำกซึ่ง อำจไม่คุ้มกับค่าเสียหายที่ได้รับ และการเป็นโจทก์ฟ้องทำง แพ่งในคดีสิ่งแควดล้อมย่อมหมำยถึง

ค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีด้วยประชาชนผู้ได้รับความเสียหายส่วนใด หนึ่งจะมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ซึ่งต่างกับผู้ก่อมลพิษมักจะเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีอิทธิพลในการที่จะฝ่าฝืนมาตรฐานเกี่ยวกับความปลอดภัยในการขจัดมลพิษแม้ว่าตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 96 จะบัญญัติโดยอาศัยหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด ซึ่งผู้เสียหายไม่ต้องรับภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม แต่ปัญหาข้อขัดข้องทางด้านภาระการพิสูจน์ในบางกรณีก็ยังคงมีอยู่เพราะ โดยปกติแล้วการที่ศาลจะตัดสินใจให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ผู้ได้รับความเสียหาย นั้น โจทก์ยังคงต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นอยู่ดีว่าการกระทำของจำเลยมีความสัมพันธ์ต่อผลคือความเสียหายที่โจทก์ได้รับ เช่น จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า การที่โจทก์ได้บริโภคอุปโภคใช้น้ำจากแม่น้ำจนเป็นโรคร้ายแรงเป็นเพราะน้ำในแม่น้ำดังกล่าวมีสารพิษชนิดหนึ่งและสารพิษชนิดนั้นถูกปล่อยออกจากโรงงานของจำเลย ตัวอย่างเช่นนี้ จะทำให้เห็นได้ว่าถ้าแม่น้ำสายนั้นมีโรงงานของจำเลยเพียงแห่งเดียวที่มีใช้หรือผลิตสารเคมีชนิดนั้น ก็อาจพิสูจน์ให้ศาลเชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัยแต่ถ้ามีโรงงาน อุตสาหกรรม หลาย ๆ โรงงาน อุตสาหกรรม ในอาณาบริเวณของแม่น้ำสาย ดังกล่าวที่มีใช้หรือผลิตสารเคมีชนิดเดียวกับโรงงานของจำเลยปัญหาจะเกิดขึ้นทันทีว่าสารพิษที่ก่อความเสียหายแก่โจทก์นั้นมาจากโรงงานใดกันแน่

ส่วนการพิสูจน์ส่วนใหญ่ในคดีสิ่งแวดล้อมจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการแพทย์ซึ่งต้องใช้ทดสอบในที่ อองทดลองและเสียค่าใช้จ่ายสูงนอกเหนือจากค่าใช้จ่าย อื่น ๆ ที่ต้องใช้ เช่น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าทนายความ เป็นต้น เพราะแม้การฟ้องคดีปกครองจะไม่เสียค่าธรรมเนียมศาลก็ตาม (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 45 วรรคสาม) แต่ก็ยังมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าเดินทาง เป็นต้น ที่ต้องชำระ ดังนั้น ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหล่านี้เป็นภาระแก่ผู้เสียหายเป็นอย่างมากในการยื่นฟ้องคดี นอกจากนั้นพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ว่าการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นการนำหลัก “ข้อสันนิษฐานทางกฎหมาย” มาใช้บังคับ โดยกำหนดให้ ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งมลพิษซึ่งเป็นแหล่งที่มาของการกระจายมลพิษไม่ว่าจะทำให้กระจายเพราะจงใจหรือประมาทเลินเล่อ มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของตน โดยโจทก์หรือผู้เสียหายเพียงแต่พิสูจน์ให้เห็นว่าบุคคลผู้ถูกฟ้องร้องดังกล่าวนี้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งมลพิษซึ่งเป็นที่มาของการกระจายมลพิษนั้น ๆ เท่านั้นก็จะได้รับ

ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานที่ว่าแหล่งกำเนิดมลพิษที่จำเลยครอบครองนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการฟ้องตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายจะได้รับความคุ้มครองมากกว่า ก็ตาม แต่การฟ้องเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในส่วนของค่าเสียหายในทางแพ่งของผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมก็ยังเป็นปัญหาต่อระบบการพิจารณาไม่เอื้อต่อการ พิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม แม้จะเรียกได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ทางปฏิบัติมักไม่นำมาปฏิบัติ เนื่องจากกลัวถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นกลาง โดยเฉพาะการพิจารณาของศาลยุติธรรม ภา ระการพิสูจน์การกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน หลักการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ ปัญหาอำนาจของศาลในการพิจารณาคดีตั้งอยู่บนพื้นฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ษ์ว่าด้วยละเมิด อำนาจการแบ่งประเภทคดีของศาลปกครองและศาลยุติธรรม เป็นต้น เพราะการฟ้องผู้ก่อ มลพิษที่กระทำการ ให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ .ศ.2535 นี้ยังต้องอาศัยกฎหมายฉบับอื่นประกอบด้วย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งแล ะพาณิชย์ ว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการโต้แย้งสิทธิ วิธีพิจารณาความและการบังคับคดี พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ .ศ.2542 ว่าด้วยอำนาจและการบังคับคดีของศาลปกครอง มาประกอบในการฟ้องคดีทำให้การฟ้อง คดีเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายจากผู้ก่อมลพิษ มีผลผูกพันเฉพาะคู่ ความในคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีปกครอง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมโดยผลผูกพันของคำพิพากษา
2. เพื่อศึกษา ประวัติ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เกี่ยวข้องกับ การเยียวยา ผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมโดยผลผูกพันของคำพิพากษา
3. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การเยียวยา ผู้เสียหาย โดย ผลผูกพันของคำพิพากษา และค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี
4. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายและอุปสรรคเกี่ยวกับ อำนาจหน้าที่ของศาล การทำคำพิพากษา ขอบเขตของผลบังคับในคำพิพากษา รวมทั้งมาตรการในการเยียวยาคว มเสียหายใน คดีสิ่งแวดล้อม

5. เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาล การทำคำพิพากษา ขอบเขตของผลบังคับในคำพิพากษา ของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับคดี สิ่งแวดล้อม

สมมติฐานของการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยา ผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม โดยผลผูกพันของคำพิพากษา และคำบังคับ ซึ่งมาตรการในการกำหนดขอบเขตคำพิพากษาและคำบังคับ ของศาลยุติธรรมเป็นไปตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 มีลักษณะเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบในมูลหนี้ตามกฎหมาย ส่วนอำนาจในการกำหนด ขอบเขตคำพิพากษาของศาลปกครองเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 70 และมาตรา 71 ซึ่งมีแนวคิดและขอบเขตคล้ายคลึงกัน แต่การเยียวยาคดีสิ่งแวดล้อมนั้นจะใช้รูปแบบการเยียวยาเช่นเดียวกับการเยียวยาตามบทบัญญัติดังกล่าว ไม่ได้ เพราะคดีสิ่งแวดล้อมเป็นคดีที่มีโทษความรับผิดชอบในมูลหนี้แต่ เป็นความเสียหายอีกรูปแบบหนึ่ง ที่จะต้องมีบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ ส่วนผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมก็ควรได้รับการเยียวยาความเสียหาย แม้จะมีผู้ฟ้องคดีเพียงคนเดียวก็ตาม แต่ให้สิทธิผู้ที่ได้รับความเสียหายที่มีได้ ฟ้องคดีเข้ามาพิสูจน์ความเสียหายต่อศาลเช่นเดียวกัน บการพิสูจน์สิทธิความเป็นเจ้าหนี้ในคดีล้มละลายโดยไม่จำเป็นต้องไปฟ้องคดีเป็นคดีใหม่อันเป็นการลดระยะเวลาการดำเนินคดีและประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาปัญหาและอุปสรรค เกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม โดย ผลผูกพันของคำพิพากษา ผู้ศึกษาจะเปรียบเทียบผลผูกพันคำพิพากษาในการเยียวยาผู้เสียหายของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง ศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบทบัญญัติกฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 รวมทั้งคำพิพากษาศาลฎีกาและคำสั่งศาลปกครองสูงสุดในคดีสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ ผู้ศึกษา ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการเยียวยาในผลผูกพันของคำพิพากษาของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนตำรากฎหมาย ตัวบทกฎหมาย บทความทางวิชาการ ในสาขานิติศาสตร์และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าในห้องสมุดของมหาวิทยาลัย และของทางสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้อาจจากการค้นคว้าทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อ เป็นข้อมูลในการนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับผลผูกพันของคำพิพากษาของศาลยุติธรรมและศาลปกครองถึงข้อจำกัดและขอบเขตการบังคับใช้ รวมทั้งแนวทางในการทำคำพิพากษาของศาลให้มีมาตรการทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในส่วนของอำนาจทางปกครองในการที่จะนำคำพิพากษาของศาลไปบังคับ ได้แก่ หน่วยงานบังคับคดี และหลังจากนั้นจะ ได้ทำการนำเสนอถึงแนวทาง แก้ไขปัญหาทางกฎหมายต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม โดยผลผูกพันของคำพิพากษา
2. ทำให้ทราบถึงประวัติ แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม โดยผลผูกพันของคำพิพากษา
3. ทำให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาผู้เสียหายโดยผลผูกพันของคำพิพากษาและค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี
4. ทำให้ทราบถึงปัญหากฎหมายและอุปสรรคเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาล การทำคำพิพากษา ขอบเขตของผลบังคับ ในคำพิพากษา รวมทั้งมาตรการในการเยียวยาความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม
5. ทำให้ทราบถึงแนวทางและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาล การทำคำพิพากษา ขอบเขตของผลบังคับในคำพิพากษาของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อม

นิยามศัพท์

ผู้เสียหาย (Injured) หมายความว่า ความรวมถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง แม้บุคคลนั้นจะยังไม่ได้รับความเสียหายที่เห็นด้วยตาเปล่าก็ตาม รวมทั้งบุคคลอื่นซึ่งมีอำนาจจัดการแทนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ความเสียหาย (Detriment) หมายความว่า ความรวมถึง ความเสียหายที่เกิดจากผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจหรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ ให้รวมถึงความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมนั้นด้วย

ความเสียหายต่อจิตใจ (Mental anguish) หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจ อย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damage) หมายความว่า ค่าเสียหายที่กำหนดขึ้นเพื่อลงโทษจำเลย

ผลผูกพันคู่ความ (Be binding on the parties) หมายความว่า หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล แม้คำพิพากษานั้นจะไม่มีโทษก็ตาม

คดีสิ่งแวดล้อม (Environment Case) หมายความว่า คดีแพ่งที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมลพิษ รวมทั้งคดีที่ประธานศาลฎีกาพิจารณาสมควรกำหนดให้เป็นคดีสิ่งแวดล้อม (คำสั่งศาลฎีกาที่ 30/2547)

การดำเนินคดีผู้เสียหายจำนวนมาก (Class Action, Representative Action) หมายความว่า การดำเนินคดีแพ่งที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคนได้ดำเนินคดี เพื่อคุ้มครองสิทธิของตนเองและเพื่อกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกัน โดยอาศัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน เช่น ละเมิดหรือถูกฉ้อฉล โดยกลุ่มบุคคลไม่จำเป็นต้องมอบหมายให้มีการดำเนินคดีแทนและไม่จำเป็นต้องเข้ามาในคดี แต่กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะถูกผูกพันตามผลของคำพิพากษา

การเยียวยา (Remedy) หมายความว่า การทำให้ดีขึ้น การรักษา การบำบัด การบรรเทาทุกข์ การเยียวยารักษา

ผู้ก่อมลพิษ (Polluter) หมายความว่า ผู้ครอบครองมลพิษ

กลุ่มบุคคล (Groups) หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกันแม้ว่าจะมีลักษณะ

ของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบของคำว่า “กลุ่มบุคคล” ได้ว่ามีข้อเท็จจริงร่วมกัน กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่มีร่วมกันนั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องร่วมกันของกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งทำให้มีผู้ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก และมีหลักกฎหมายเดียวกัน คือ มีสภาพแห่งข้อหาและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาที่เหมือนกัน เช่น อาจเกิดจากการกระทำละเมิดหรือผิดสัญญาเหมือนกัน

อำนาจในการกำหนดค่าบังคับ (Authority of Sanction) หมายความว่า ถ้าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดที่จะต้องมีการบังคับคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามค่าบังคับในวันที่ยื่นคำพิพากษา